

RECOMANEM

Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Llibre

The Great War and the Origins of Humanitarianism 1918-1924, de Bruno Cabanes

Les seqüeles de la Primera Guerra Mundial van provocar el període de postguerra més turbulent que el món havia vist mai. Els supervivents de l'aleshores denominada Gran Guerra no van ser tan sols els que van lluitar i van resultar ferits físicament i mentalment, sinó també els apàtrides, els nens que van patir les conseqüències de la guerra, així com les víctimes de la fam russa de 1921-1923. Aquesta situació va fer replantejar-se el que fins a aquell moment era un humanitarisme molt precari. Els reptes a què s'havia d'enfrontar la societat internacional van portar a la necessitat de reformular l'ajuda humanitària, passant d'un nivell nacional un nivell transnacional, per aconseguir respostes efectives.

El tema proposat per Bruno Cabanes en aquest llibre és precisament analitzar aquell moment transformador del llarg desenvolupament de l'humanitarisme. L'autor no analitza el tema des d'una perspectiva de l'evolució dels drets humans, sinó que ho fa com a historiador de la Primera Guerra Mundial i de la transició de la guerra a la pau. Cabanes se centra en la relació entre pràctica humanitària i narrativa humanitària, i en la defensa dels drets humans, que en aquest període van patir una creixent reformulació. D'aquesta manera, "la redefinició dels drets no va ser un pas en la història dels drets, sinó un moment clau de formar actituds i valors- la pacificació de les ments i la restauració progressiva de les relacions pacífiques entre enemics" (pàg. 10).

Pel que fa a l'estructura del llibre, l'autor examina en diferents capítols les actuacions de cinc notables activistes -els francesos René Cassin i Albert Thomas, el noruec

Fridtjof Nansen, el nord-americà Hebert Hoover i l'anglesa Eglantyne Jebb- per explicar la transformació de l'humanitarisme durant el període d'entreguerres. Aquestes persones van entendre que un nou tipus d'organització transnacional era necessària per enfrontar-se a problemes que superaven els límits nacionals i les rivalitats entre els bàndols. D'una banda, van promoure els drets humans i, a la vegada, els seus actes van ajudar a aclarir la redefinició d'aquests drets en la postguerra.

René Cassin va defensar els drets de les víctimes de la guerra, primer des de la perspectiva de les associacions de veterans i més tard a la Societat de Nacions. Albert Thomas va promocionar una reforma del dret laboral internacional des de l'Oficina Internacional del Treball, una de les poques institucions creades pel Tractat de Versalles que encara existeixen actualment. Fridtjof Nansen, comissionari de la Societat de Nacions per als refugiats, va crear el 1922 un passaport pensat originalment per als refugiats de la guerra civil russa que va revolucionar l'estatus dels apàtrides. Herbert Hoover va organitzar les dues operacions humanitàries més grans del primer quart de segle: va proveir ajuda a Bèlgica i als països de l'Europa Central durant la guerra, i també en el període de la gran fam russa de 1921-1923. Finalment, Eglantyne Jebb va crear la fundació "Save the Children" el 1919, mobilitzant l'opinió pública de la Gran Bretanya en suport dels nens austríacs i alemanys que patien les conseqüències del bloqueig aliat després de la guerra; els seus actes van portar a la Societat de Nacions a aprovar, el 1924, la declaració de Ginebra sobre els Drets de l'Infant.

El llibre és, per tant, un repàs a un moment "constituent" de l'humanitarisme internacional, però alhora és un exemple empíric de com aquestes profundes transformacions es produeixen, en part, gràcies a persones concretes, a individus que són capaços de transcendir la realitat per a visionar un futur millor i aconseguir així millores de gran importància en el sistema internacional. En definitiva, Bruno Cabanes, pioner en l'estudi de les repercussions de la guerra i professor associat al departament d'Història de la Universitat de Yale, ens mostra com i quan el dret a la dignitat humana es va convertir en inalienable.

Llibre

World Without War: How U.S. Feminists and Pacifists Resisted World War I, de Frances H. Early

Frances H. Early relata en aquest llibre la història de l'activisme feminista pacifista i el moviment per les llibertats civils als Estats Units a través de les vides de les persones que van participar en l'Oficina d'Assessoria Jurídica de Nova York. Creada al 1917 per Charles Recht i Frances M. Withersoop mitjançant fons provinents del *Woman's Peace Party*, l'Oficina va ser la primera organització que va donar servei jurídic gratuït a les persones que es van negar a participar en els projectes relacionats amb la participació dels EUA a la Primera Guerra Mundial. Objectors de consciència, presos polítics i "enemics estrangers" van trobar una eina de suport enfront les polítiques de guerra nord-americanes.

Frances M. Withersoop va ser una activista rellevant dins el moviment pacifista feminista en contra de la Primera Guerra Mundial i va participar en la fundació d'organitzacions humanitàries i antimilitaristes durant la primera meitat del segle XX, com *War Resisters League*. Charles Recht, advocat, poeta i lingüista d'origen txec, va ser objector de consciència i participà en la defensa de moltes activistes radicals que s'enfrontaven a la deportació. Entre 1921 i 1933 va exercir com a representant oficial de la Unió Soviètica als Estats Units.

La importància d'aquest llibre recau en la interpretació que fa l'autor sobre les relacions de gènere dins el moviment pacifista de l'època. En un ambient militaritzat on la imatge cultural dominant era la de l'home guerrer i la dona cuidadora, l'Oficina va donar un gir per deconstruir aquesta realitat. Les dones van ocupar llocs de lideratge i els objectors de consciència es van convertir en el centre del pensament pacifista. Aquest fet va donar lloc a la creació d'una cultura de pau com una nova forma de pensar i veure el món a través d'una crítica contra el sistema patriarcal com quelcom inherent a l'estat i la guerra.

L'autor, Frances H. Early, és professor al Departament d'Història de la Universitat Mount Saint Vincent a Halifax, Nova Escòcia, especialitzat en la recerca històrica sobre la interacció entre gènere, guerra i pau.

Llibre

Internacional de Resistents a la Guerra

La Internacional de Resistents a la Guerra (IRG) és una de les principals organitzacions pacifistes i antimilitaristes internacionals. Es va crear com a conseqüència de la Primera Guerra Mundial el 1921 a Bilthoven (Països Baixos). Originalment el seu nom era Paco, que significa pau en la llengua auxiliar internacional esperanto. La seva declaració fundacional, que encara es manté vigent, diu així: “La guerra és un crim contra la humanitat. És per això que em comprometo a no donar suport a cap tipus de guerra i a lluitar per l’eliminació de totes les causes de la guerra.” Actualment, la seva presidenta és l’alemanya Christine Schweitzer.

Devi Prasad (1921-2011), l’autor de l’obra que ressenyem, va ser un activista no violent indi molt proper a Gandhi. Es va graduar a Santiniketan, la universitat fundada per Rabindranath Tagore, i va ocupar diversos càrrecs a l’IRG - entre ells el de secretari general i el de president, als anys 60 i 70. Es tracta, per tant, d’una persona que coneix perfectament les interioritats de l’organització, així com les diferents idees pacifistes que hi han anat influint-hi al llarg dels anys.

El llibre té dues parts. A la primera, l’autor tracta les raons de l’antimilitarisme i els orígens de la noviolència fins a la Primera Guerra Mundial. En concret, s’hi apropa des de les diferents confessions religioses i també a partir d’organitzacions pioneres com l’Oficina Internacional per la Pau (IPB en anglès) o la Lliga Internacional de Dones per la Pau i la Llibertat (WILPF en anglès). Una de les persones destacades en el recull de protagonistes del pacifisme que ens ofereix Devi Prasad és l’escriptor rus Lev Tolstoi. Aquesta part acaba amb un capítol fonamental, que tracta el servei militar obligatori i l’oposició que va sorgir-hi als diferents països, principalment a Europa, però també a Amèrica, Àfrica i Àsia. I és aquest capítol el que enllaça amb el naixement de l’IRG.

La segona part del llibre, molt detallada, explora l’evolució de l’IRG des dels seus inicis fins els anys 70. Es tracta de més de 50 anys d’accions, anècdotes i experiències, que inclouen diversos contextos històrics, com la Segona Guerra Mundial o la guerra freda. A més dels aspectes interns de l’organització de l’IRG, l’anàlisi inclou reflexions i debats sobre el paper que havia de jugar el moviment pacifista en conflictes com la guerra civil espanyola. Tot un seguit d’annexos completen l’obra, incloent-hi els documents clau de la història de l’IRG, així com diverses fotografies en alta definició (gairebé vuitanta) on destaca la campanya internacional de suport al primer objector de consciència a l’estat

espanyol: Pepe Beunza.

En definitiva, un llibre imprescindible per tothom interessat en la història de l'antimilitarisme, però també en les raons del pacifisme i la noviolència, tan actuals el 1921 com avui dia.

Pel·lícules

Cinema antibel·licista sobre la Primera Guerra Mundial

Al llarg de la seva història el cinema de denúncia bel·licista ha donat nombroses mostres de per què és un art. Aquí en presentem dues de prou conegudes que mereixen un reconeixement per les seves qualitats. A més, totes dues compten amb curioses similituds: basades en fets reals, prohibides durant un temps i profundament antibel·licistes.

Pel·lícules

Camins de glòria, de Stanley Kubrick

La bestialitat i irracionalitat de la guerra queden descarnadament reflectides en aquesta obra del director nord-americà. L'atac francès per intentar conquerir un turó deriva en un fracàs que els generals volen atribuir als soldats, que són finalment considerats culpables. El fet va succeir realment i dues de les famílies dels considerats culpables van aconseguir que se'ls rehabilités. Posteriorment Humphrey Cobb va escriure la novel·la homònima i el 1956 Kubrick la va portar al cinema. A l'Estat espanyol no es va poder estrenar fins trenta anys més tard a causa de l'alt contingut antimilitarista.

Pel·lícules

La gran il·lusió, de Jean Renoir

Estrenada el 1937, La gran il·lusió es promocionava com “una pel·lícula sobre la guerra en la que no es veuen baralles ni espies”. I certament, per aquella època, va ser una obra atípica. Renoir la va realitzar com a crítica a l'esperit bel·licista que va desembocar en la Segona Guerra Mundial i que impregnava algunes de les cintes d'aquells anys -així ho explica el propi director en un [vídeo](#) fet com a introducció.

Diametralment oposada a la pel·lícula de Kubrick, Renoir va preferir realitzar una crítica molt més subtil del fet de la guerra. Enmig del conflicte bèl·lic, uns oficials francesos estableixen relació amb oficials alemanys en el seu lloc de reclusió. Conservant els lligams de classe, els capitans de tots dos bàndols, aristòcrates, teixeixen lligams ràpidament -especialment notable és la interpretació d'Erich von Stroheim com a oficial alemany. D'aquesta manera, la pel·lícula tracta amb èxit de demostrar que les relacions entre les persones estan per sobre dels sentiments de pertinença nacional i que la situació de classe resulta més important a l'hora d'establir vincles amb l'altre.

© Generalitat de Catalunya